

Duurzaamheid

De studentenvertegenwoordiger van UGent 1010 contacteert Guido en Sarah met een aantal vragen rond complexe duurzaamheidsuitdagingen waarmee onze universiteit de komende jaren en decennia mee geconfronteerd zal worden:

Vraag 1: In welke mate en hoe wensen jullie duurzaamheid sterker te verankeren in het UGent-onderwijs?

Vraag 2: In welke mate en hoe wensen jullie duurzaamheid sterker te verankeren in het UGent-onderzoek?

Vraag 3: In welke mate en hoe wensen jullie duurzaamheid sterker te verankeren in de bedrijfsvoering van UGent (gaande van mobiliteit en voeding over portefeuillebeheer en investeringsbeleid tot afvalbeleid en langetermijn visie)?

Guido en Sarah antwoorden:

Beste Bakou, Riet, David, Thomas, Dank voor jullie interesse in ons programma en jullie bemoedigende woorden.

Globale context

Zoals jullie aangeven, over het belang van duurzaamheid moeten we niet overtuigd worden. De uitdagingen die jullie opsommen zijn wereldproblemen; hebben raakvlakken en ze beïnvloeden en versterken elkaar. Voor een aantal specifieke problemen is er mondiaal een draagvlak om op zijn minst te streven naar afspraken rond concrete acties. Dit wordt op supranationaal niveau georganiseerd zoals de formulering van de sustainable development goals (SDGs) en de klimaatconferentie eind 2016 in Marrakesh. Daarbij komen soms/regelmatig verschillende landenvisies tot uiting, visies die vaak te maken hebben met (te) grote verschillen in materiële welstand, maar er is zeker rond de SDGs toch een grote consensus dat elke land daaraan moet werken.

Op dat niveau moeten we als UGent onze plaats kennen, rechtstreekse impact op die processen is er niet of nauwelijks en dat kan ook niet zomaar. Wel werd recent nog op de internationale rectorconferentie die in het kader van onze 200 jaar viering door Guido werd georganiseerd, het thema prominent aangehaald via een gastlezing van de UGent eredoctor Janez Potočnik, former EU Commissioner for the Environment. Alle 60 aanwezige rectoren waren het erover eens dat universiteiten een grote rol te spelen hebben in het vinden en onderzoeken van nieuwe economische modellen (de circulaire economie) waarin duurzaamheid centraal staat; in het bedenken van oplossingen voor een meer efficiënt gebruik van hulpbronnen en in het vormen van de volgende generatie hierin. Als rurale milieu- econoom kan ik dit alleen maar beamen en daar verder net als in het verleden in mijn eigen onderzoek, maar ook in de acties genomen als decaan (o.a. duurzaamheidscharter in FBW) en als directeur internationalisering (bv. financiering van een internationaal thematisch netwerk rond ‘sustainability education’) mijn schouders onder zetten.

Ook Sarah heeft uitgebreide expertise op dit vlak vanuit haar onderzoek rond voeding en voedselveiligheid waarbij ook voedselverliezen een belangrijke rol spelen. Wat onderwijs betreft, stuurt ze aan op een interfacultaire en interdisciplinaire aanpak inzake *nutritional health for the next generations* met als uiteindelijk doel de obesitas problematiek (en gerelateerde chronische aandoeningen) aan te pakken. Ook haar projecten in ontwikkelingslanden rond voedselverliezen ten gevolge van schimmelinfecties en de op 23 maart ondertekende MOU tussen UGent en het World Food Preservation Center, tonen het reeds bestaande engagement aan van de kandidaat vice-rector inzake duurzaamheid.

Wat we als UGent kunnen/willen doen is dan ook onze onderzoeksgroepen die op deze domeinen (internationaal) actief zijn, ondersteunen door onderlinge samenwerking te stimuleren en dat zowel op het vlak van onderzoek als het vlak van de disseminatie van onderzoeksresultaten om op die manier de maatschappelijke impact van de UGent op dit domein te vergroten.

1. Duurzaamheid erkennen/bevestigen als een prioriteer thema aan de UGent
2. Bundelen van bestaande initiatieven en competenties op dit vlak. Dit kan zowat het meest multidisciplinaire thema zijn.
3. Aantrekken van een facilitator om punt 2 te organiseren en om actief aan maatschappelijke valorisatie van de resultaten te werken.

UGent context: “The next big thing is a lot of small things”

De UGent heeft, aangestuurd door de Commissie Duurzaamheid, op zijn minst een zeer verdienstelijke trackrecord op het vlak van concrete duurzaamheidsacties. Een sterkte die misschien nog niet voldoende breed uitgedragen wordt. De acties en resultaten rond reductie/beperking van energie- en waterverbruik zelfs bij een groei van de organisatie spreken voor zich. Er is ook een actieve basiswerking en –betrokkenheid rond duurzaamheid binnen de UGent en dit zowel bij personeel (transitie UGent) als bij de studenten (ugent1010). Duurzaamheid laat zich ook moeilijk in hokjes vangen. Het opsplitsen in sub thema’s: onderwijs, onderzoek, bedrijfsvoering is vanuit het management van acties logisch maar de acties zullen vaak over die sub thema’s heen lopen.

Onderwijs

De algemene doelstelling om duurzaamheid breed over de UGent opleidingen te integreren steunen we. Hoe je dat best aanpakt zal zorgvuldig bekeken worden in overleg met DOWA, KCO .... Een mooie opportuniteit om uit ervaringen te leren is zoals hierboven reeds vermeld de oprichting van het Internationaal Thematisch netwerk “Sustainability Education” waarbij UGent onderzoekers samen met collega’s uit 8 landen tijdens een 5-jarig project op zoek gaan naar *good practices* rond de integratie van duurzaamheid in het hoger onderwijs. Dit initiatief lijkt ons nuttig en willen we graag verder van dichtbij opvolgen en steunen (nu 0.4 VTE voor 5 jaar). Het is belangrijk dat de *good practices* die daarbij gevonden en bestudeerd worden in het onderwijs verder doorsijpelen.

In 2014 werd aan de UGent het Universiteitsbreed keuzevak “Duurzaamheidsdenken” opgestart.

Uit een recent overzicht van DOWA blijkt dat gemiddeld over de laatste 3 jaar 30 studenten/jaar dit vak kozen. Het lijkt ons nuttig om te overwegen op welke manier dit keuzevak een grotere doelgroep kan bereiken, want elke student zou minstens de principes van duurzaamheid en het belang van te werken rond de SDGs moeten gekregen hebben.

Naast het inbedden van duurzaamheid in het opleidingsaanbod willen we ook aandacht voor duurzame werkprocessen bij het doceren. Aspecten hiervan zijn het efficiënt gebruik van lokalen en optimalisatie van auditoria/leszalen; het herbekijken van noodzaak van alle contactmomenten en stimuleren van alternatieve vormen van aanbod waar mogelijk en wenselijk; het op een oordeelkundige manier verder digitaliseren van het onderwijs .... We verbinden dit ook met onze ideeën rond actieve leervormen. Duurzaamheid is typisch een onderwerp dat projectmatig moet worden ingevuld en daarom makkelijker als een ‘rode draad’ doorheen en overheen alle opleidingsprogramma’s heen ingepast kan worden indien er meer andere vormen van onderwijs worden ingevoerd en hiervoor ruimte in de lessenroosters wordt ingebouwd. Vak- en programma-overschrijdend onderwijs is immers enkel maar mogelijk als we onze onderwijsaanpak grondig aanpassen.

Onderzoek

“Op het vlak van onderzoek wil de UGent een sociaal rechtvaardige, ecologische en economisch haalbare duurzame toekomst verder stimuleren”. Binnen de UGent zijn verschillende individuele onderzoekers en ook multidisciplinaire onderzoeksplatformen, waarbij duurzaamheid een heel centrale rol inneemt, actief en succesvol. Het is tijd om hier een stap verder te gaan en te evolueren van multi- naar transdisciplinariteit. We zullen de samenwerking stimuleren van multidisciplinaire clusters die elk vanuit een eigen invalshoek duurzaamheid benaderen, we zullen hen dichter bij elkaar brengen en elkaar laten versterken. Dit klinkt eenvoudig maar vereist heel wat: disciplines die vroeger nauwelijks met elkaar in contact kwamen moeten elkaar leren kennen, elkaars taal begrijpen en samen ontdekken waar ze wederzijds versterkend kunnen werken. Als eerste stap kan gedacht worden aan het samenbrengen van verschillende actoren die nu nog vrij ver van elkaar opereren bijv. de coördinatoren voor de ondersteuning van alfaonderzoeksconsortia en mandaathouders van IOF-consortia om na te gaan of stappen kunnen gezet worden in de richting van multidisciplinariteit. Onze ideeën rond interdisciplinair onderzoek waarbij de tussenschotten tussen disciplines vervagen zijn duidelijk en hierin past zeker ook onderzoek rond duurzaamheid.

Als kandidaat rector en vice-rector zijn we gewonnen voor het idee om themagerichte wetenschappelijke fora op te richten waarbij we als UGent community dossiers opstellen gebaseerd op feiten en grondige analyse die dan kunnen worden gehanteerd om het maatschappelijk debat te voeden; het is duidelijk dat duurzaamheid en het reeds bestaan van een ‘denktank’ perfect in dit idee passen.

Ook op de werkvloer zelf moeten we verder gaan en zoveel mogelijk resources bundelen. “To share” lijkt het moto voor duurzame bedrijfsvoering binnen het onderzoek. Het faciliteren van het gemeenschappelijk gebruik van onderzoeksinfrastructuur (apparatuur, databanken, pilootopstellingen, ...). Het recente initiatief tot oprichting van expertisecentra om apparatuur/databanken te bundelen geeft daartoe een aanzet en verdient volle steun, maar ook hier kunnen we samen zoeken naar hoe we nog verdere en meer resolute stappen kunnen zetten;

het idee van onderzoeksinstituten dat we naar voor schuiven, zou ons daarbij zeker een grote stap voorwaarts kunnen laten zetten.

Ook kleine stappen zijn mogelijk. Het vermijden van verplaatsingen door volop in te zetten op de mogelijkheden van teleconferencing (het was op mijn vraag dat er eindelijk op het derde verdiep een goede videoconferencing installatie is aangebracht); het sensibiliseren van studenten en medewerkers om bij het onderzoek duurzaam om te gaan met alle resources en de impact van onderzoeksactiviteiten op de omgeving zoveel mogelijk te beperken zijn permanente werkpunten. Het duurzaamheidskantoor speelt op dit vlak een cruciale rol en zal dan ook door ons blijvend ondersteund worden.

Kortom: duurzaamheidsonderzoek en duurzaam onderzoek zijn voor ons belangrijke aandachtspunten waar we samen met gans de UGent community werk zullen van maken. Het staat hoog op onze eigen onderzoeksagenda en we zullen dit dan ook hoog op de themalijst voor toekomstig onderzoek zetten door bv. van elk onderzoeksproject(aanvraag) te vragen hoe het bijdraagt tot de kennis over en implementering van de SDGs, hetzij als een selectiecriteria voor oproepen waar dit relevant is, hetzij als monitoringsinstrument om voor ons globaal onderzoek te kunnen aangeven hoe UGent onderzoek bijdraagt aan duurzaamheid . We zijn dit gewoon verplicht aan de toekomstige generaties.

Bedrijfsvoering/draagvlak creëren

De commissie Duurzaamheid verzamelt input van verschillende UGent en externe stakeholders en formuleert op basis daarvan acties rond zeer uiteenlopende aspecten van duurzame bedrijfsvoering (mobiliteit, energie, voeding, groenbeheer, recyclage, afvalbeheer, ...). De voorstellen vinden dan via jaarlijkse updates hun weg naar de UGent bestuursorganen. We vinden dit een goed en werkbaar proces. Een belangrijk aandachts- en werkpunt is het creëren van voldoende intern draagvlak om acties te kunnen implementeren. De kopgroep moet voldoende achteromkijken om te zien of het peloton niet afhaakt zodat we samen aankomen. Want natuurlijk is de echte impact er maar wanneer niet enkel enkelingen iets doen maar gans de UGent gemeenschap van meer dan 50.000 studenten en personeelsleden.

Concreet kunnen we nog meer dan vandaag inzetten op voeding: voedingsverspilling enerzijds en gezonde voeding anderzijds in onze resto's; isolatie en duurzaamheid van onze gebouwen; het verminderen van interne transporten van documenten door nog meer in te zetten op ICT ter zake en op recyclage. Een idee (maar natuurlijk te onderzoeken) is om bv. UGent als een pilotcase te gaan profileren van de circulaire economie (zie jullie eigen denkkaders). Onze eigen alma mater zou dan tegelijkertijd een studieobject kunnen zijn voor het onderzoek en dienst doen als een voorbeeldfunctie. Idem kunnen we zeker veel doen met de stad, bv. in navolging van de Universiteit van Delft en de stad Delft die samen proberen om alle aspecten van een circulaire economie op stadsniveau als pilotproject te onderzoeken en geleidelijk aan uit te bouwen (cf. ook het 'duurzame stad' initiatief van CDO). Ook op dat vlak zouden we een voorloper kunnen zijn. Verder kunnen we initiatieven nemen om ons energiebeleid nog verder te verduurzamen door samenwerking met bedrijven. Het opzetten van een multidisciplinair centrum energie waarin ingenieurs, juristen, economen, sociologen, ... actief zijn en van waaruit proefprojecten kunnen opgezet worden zullen verder bijdragen tot een duurzaam energiebeleid.

Tot slot, zoals je misschien al uit ons programma hebt kunnen opmerken gaat duurzaamheid voor ons verder dan enkel te focussen op de consumptieaspecten (die zeer belangrijk zijn) maar heeft het ook te maken met good governance, duurzame contractuele relaties met alle medewerkers, en duurzaam investeren en beleggen. We denken dat ook hier weer het gebruik van de SDGs om onze eigen bedrijfsvoering op al zijn aspecten door te lichten ons heel wat stappen vooruit kan helpen en vooral een goed kader kan bieden om gecoördineerd te werk te gaan.

Besluit

Vanuit onze eigen expertise als onderzoekers en lesgevers, maar ook omwille van onze maatschappelijke betrokkenheid, zeker ook met de problemen van het Zuiden, zijn we als duo vast van plan om duurzaamheid blijvend een prominente plaats te geven in onze UGent en dit zowel in onderwijs, onderzoek als bedrijfsvoering.

Zeer concreet willen we als we de kans krijgen in de volgende vier jaar volgende doelstellingen realiseren:

1. **Aandacht in alle opleidingen voor duurzaamheid.** Binnen het thema multiperspectivisme past het om aan alle programma's te vragen waar en hoe zij de studenten in contact brengen met duurzaamheid in de context van hun programma. Net zoals de internationale en interculturele dimensies lijkt duurzaamheid een aspect dat voor 100 % in alle opleidingen aan bod moet komen en dus in ons onderwijskwaliteitszorgsysteem moet afgetoetst worden.
2. Qua onderzoek zetten we in op inter- en transdisciplinair onderzoek. Het is evident dat duurzaamheid daarin een prominent onderzoeksthema moet zijn. **Binnen vier jaar moet in elke projectaanvraag aangetoond worden hoe het project aandacht schenkt en bijdraagt tot de realisatie van de SDGs** waarbij natuurlijk de schaal waarop dit kan, kan verschillen. Door dit te bundelen zal UGent zijn bijdrage aan het onderzoek rond SDGs, circulaire economie en andere aspecten kunnen documenteren.
3. Qua bedrijfsvoering zetten we verdere stappen op weg naar duurzaamheid. De SDGs worden ook hier het kader waarin elk aspect van de bedrijfsvoering moet passen. **Een verdere realistische maar significante reductie van onze 'voetprint' wordt bij het begin van de vier jaar afgesproken en dan gemonitord zodat we binnen vier jaar effectief verdere stappen hebben gezet.** Duurzaamheid wordt daarbij verbreed van reductie van onze 'consumptiepatronen' naar de totale bedrijfsvoering. Voor de implementatie wordt net als nu verder een bottom-up aanpak gevolgd via samenwerking met bestaande platformen van studenten, personeel, CDO en andere verbanden.